

پژوهشی در باب جشن نوروز

نوشته: نورآغا عظیمی

اول حمل ۱۳۹۵

يا مَقَلَّبَ الْقُلُوبِ وَ الْأَبْصَارِ،
يا مُدَبِّرَ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ،
يا مُخَوِّلَ الْحَوْلِ وَ الْأَحْوَالِ
حَوْلَ حَالِنَا إِلَيَّ أَحْسَنَ الْحَالِ

دیباچه:

نوروز یکی از جشن‌ها و آئین‌های کهن مرسوم و مروج باستانی می‌باشد که از گذشته‌های دیرینه در سرزمین آریایی و آبایی ما قابل پذیرش بوده است. باید گفت که، پژوهشگران، نویسندگان و باستان‌شناسان عرصه‌ی فرهنگ و آئین، در باب نوروز آثار و مقالات زیادی به دست‌نشر سپرده‌اند که همه‌ی ایشان خاستگاه و خیزشگاه نوروز را ایران باستان دانسته‌اند. بنابراین، از لحاظ جغرافیایی می‌توان نوروز را به سرزمین ایران باستان یا آریانا مربوط و منوط دانست. بر مبنای و اساس گذشته‌شناسی نوروز، کشور‌های ایران و افغانستان تقویم خویش را هم‌زمان با حلول بهار یا سال نو هجری خورشیدی، آغاز می‌کنند. اما در کشور‌های تاجیکستان، روسیه، قرغیزستان، قزاقستان، سوریه، کردستان، گرجستان، جمهوری آذربایجان، آلبانی، چین، ترکیه، ترکمنستان، هند، پاکستان و ازبکستان از جشن نوروز به عنوان یک آئین به‌جا مانده از گذشته‌گان خود تجلیل می‌کنند، ولی تقویمشان میلادی است.

چنانچه گفته شد، امروزه از این‌که جشن نوروز کشورهای فارسی‌زبان را باهم نزدیک کرده است از آن به عنوان «جشن همدلی» یاد

می شود. یعنی جشن نوروز یا بهار نو توانسته که ریشه های تبعیض، تعصب، دوری و فاصله ها را خشکانیده و دورترین ها را نزدیکترین ها بسازد.

بنا به پیشنهاد جمهوری آذربایجان، مجمع عمومی سازمان ملل در نشست ۴ اسفند ۱۳۸۸ (۲۳ فوریه ۲۰۱۰) ۲۱ ماه مارس را به عنوان روز جهانی عید نوروز را به رسمیت شناخت و آن را در تقویم خود جای داد. در متن به تصویب رسیده در مجمع عمومی سازمان ملل، نوروز، جشنی با ریشه ی ایرانی که قدمتی بیش از ۳ هزار سال دارد و امروزه بیش از ۳۰۰ میلیون نفر آن را جشن می گیرند، توصیف شده است.

پیش از آن در تاریخ ۸ مهر ۱۳۸۸ خورشیدی، نوروز توسط سازمان علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد، به عنوان میراث غیر ملموس جهانی، به ثبت جهانی رسیده بود.

باید گفت که، جشن نوروز بهاری یا آغاز فصل بهار، خود الهام آور و فرحزا است. پیش از حلول نوروز، طبیعت انسان تازه و برانگیخته می شود. انسان در پی چیزآفرینی و تازه انگاری می شود. به زبان دیگر، انسان می خواهد که کاشته های دیروز خود را امروز برداشته و به گونه و شیوه ای آن ها را به اندیشه های دیگران انتقال بدهد. بنابراین، بنده نیز با الهام از طبیعت و هوای تازه ی بهار خواستم که یک مقاله ی پژوهی تحت عنوان «**پژوهشی در باب جشن نوروز**»، بنویسم و در خدمت دوستداران مطالعه قرار بدهم تا توانسته باشند اندکی آگاهی پیرامون این جشن آریایی و آبایی، کمایی نمایند. در این مقاله، نهایت تلاش کرده ام تا امانت داری را حفظ کرده و سرچشمه های نوشته های دیگران را ذکر نمایم.

کلید واژه ها: واژ ی نوروز، زمان نوروز، گذشته شناسی جشن نوروز، رسم و رواج های نوروز، نوروز در اشعار شعرای پارسی.

واژه ی نوروز

واژه ی «نوروز» در فرهنگ های زبان فارسی این گونه معنا شده است:

(ن) [په .] (امر.) 1 - روز نو، روز تازه . 2 - روز اوّل فروردین {حمل} که بزرگترین جشن ملی و آغاز سال نو ایرانیان است آن گاه که روز و شب برابر گردد، عید. (فرهنگ معین).

واژه نوروز یک اسم مرکب است که از ترکیب دو واژه ُ فارسی «نو» (تازه - جدید. اکنون) و «روز» (رووز-رز-روژ در فارسی میانه به چم خورشید و آفتاب هم بکار می رفته امروز معادل (the day) به

وجود آمده است. امروزه در فارسی این نام در دو معنی به کار می‌رود:

1. (نوروز عام: روز آغاز اعتدال بهاری (برابری شب و روز) و آغاز سال نو

2. (نوروز خاص: روز ششم فروردین با نام «روز خرداد»

ایرانیان باستان از نوروز به عنوان «ناوا سردا» یعنی سال نو یاد می‌کردند. مردمان ایرانی آسیای میانه نیز در زمان سغدیان و خوارزمشاهیان، نوروز را «نوسارد» و «نوسارجی» به معنای سال نو می‌نامیدند. (فرهنگ دهخدا)

واژه ی نوروز در متون کهن زبان لاتین این گونه نگاشته می‌شود:

در متن‌های گوناگون لاتین، بخش نخست واژه نوروز با املاي Nov، Now، No و New Naw و بخش دوم آن با املاي Ruz، Rooz، Rouz نوشته شده است. در برخی از مواقع این دو بخش پشت سر هم و در برخی با فاصله نوشته می‌شوند. در تلفظ خراسانی و فارسی میانه آنرا به شکل Newrouz نیروز تلفظ می‌کرده اند که بسیار شبیه به نیوروز است و ترجمه آن می‌شود روز جدید یا همان اولین روز سال نو.

اما به باور احسان یارشاطر بنیان‌گذار دانشنامه ایرانیکا، نگارش این واژه در الفبای لاتین با توجه به قواعد آواشناسی، به شکل Nowruz توصیه می‌شود. این شکل از املاي واژه نوروز، هم‌اکنون در نوشته‌های یونسکو و بسیاری از متون سیاسی به کار می‌رود. (دهخدا)

زمان آغاز نوروز

جشن نوروز از لحظه ی اعتدال بهاری آغاز می‌شود. در دانش ستاره شناسی، اعتدال بهاری یا اعتدال ربیعی در نیم کره ی شمالی، زمین به لحظه ای گفته می‌شود که خورشید از صفحه ی استوای زمین می‌گذرد و به سوی شمال آسمان می‌رود. این لحظه، لحظه ی اول برج حمل نامیده می‌شود و در تقویم هجری خورشیدی با نخستین روز حمل (هرمز روز یا اورمزد روز) از ماه فروردین برابر است. به گفته ای برخی ها، نوروز زمانی آغاز می‌شود که عقربک یا ساعت گرد ساعت بالای دوازده بجه ی شب مستقر گردد. نوروز در تقویم میلادی با ۲۰، ۲۱ یا ۲۲ مارس مطابقت دارد.

در کشورهایمانند ایران و افغانستان که تقویم هجری شمسی به کار برده می‌شود، نوروز، روز آغاز سال نو است. اما در کشورهای آسیای میانه و قفقاز، تقویم میلادی متداول است و نوروز به عنوان آغاز فصل بهار جشن گرفته می‌شود و روز آغاز سال محسوب

نمی شود. از گفته های بالا چنین نتیجه گیری می شود که زمان آغاز نوروز همانا اعتدال بهاری یا برابری شب و روز می باشد.

گذشته شناسی جشن نوروز

با آنکه پیدایش و خیزش جشن نوروز به صورت موثق و موجه هویدا نیست، گذشته شناسان، پیشینه شناسان، باستان نگاران و پژوهشگران عرصه ی دانش، فرهنگ و تمدن برای جشن نوروز گذشته ی بسا طولانی یعنی زیادتر از پنج هزار ساله شایسته و بایسته دانسته اند. عده ای بر این باور استوار اند که گذشته ی نوروز به زمان زرتشت بر می گردد. عده ی دیگری را باور بر این است که نوروز به زمان کیومرث بر می گردد. و عده ای هم باور بر این دارند که گذشته و پیشینه ی نوروز به زمان جمشید مربوط و منوط می باشد. حال جا دارد که نظریات پژوهشگران و تاریخ نگاران را در این زمین داشته باشیم.

در ویکی پیدیای آزاد در مورد پیدایشگاه و خیزشگاه جشن نوروز چنین نگاشته دهه است:

«منشأ و زمان پیدایش نوروز، به درستی معلوم نیست. در برخی از متن های کهن ایران از جمله شاهنامه فردوسی و تاریخ طبری، جمشید و در برخی دیگر از متن ها، کیومرث به عنوان پایه گذار نوروز معرفی شده است. پدید آوری نوروز در شاهنامه، بدین گونه روایت شده است که جمشید در حال گذشتن از آذربایجان، دستور داد تا در آنجا برای او تختی بگذارند و خودش با تاجی زرین بر روی تخت نشست. با رسیدن نور خورشید به تاج زرین او، جهان نورانی شد و مردم شادمانی کردند و آن روز را روز نو نامیدند.»

در ادامه ی آن گفته شده است که: «برخی از روایت های تاریخی، آغاز نوروز را به بابلیان نسبت می دهد. بر طبق این روایت ها، رواج نوروز در ایران به (۵۳۸) سال قبل از میلاد یعنی زمان حمله کوروش بزرگ به بابل باز می گردد. همچنین در برخی از روایت ها، از زرتشت به عنوان بنیان گذار نوروز نام برده شده است. اما در اوستا (دست کم در گاتها) نامی از نوروز برده نشده است.»

آقای دکتر صاحب نظر مرادی، نویسنده و پژوهشگر موفق کشور، به نقل از کتاب «نوروزنامه ی» حکیم عمر خیام نیشاپوری، در باب پیشینه و گذشته ی نوروز چنین نگاشته است:

«حکیم عمر خیام در «نوروزنامه ی» خود که عمدتاً در باب نوروز سخن دارد، این روز را چنین وصف نموده است: «...اما سبب نهادن نوروز آن بوده است که چون بدانستند که آفتاب را دو دور بود، یک آنک هر سه صد و شصت و پنج روز و ربعی از شبانه روز به اول دقیقه حمل باز آید بهمان وقت و روز که رفته بود بدین دقیقه

نتواند آمدن، چه هرسال از مدت همی کم شود، و چون جمشید آن روز را دریافت "نوروز" نام نهاد و جشن آیین آورد، و پس از آن پادشاهان دیگر مردمان بدو اقتداء کردند و قصه آن چنانست که چون گیومرث از ملوک عجم به پادشاهی بنشست خواست که ایام سال و ماه را نام نهد و تاریخ سازد تا مردمان آن را بدانند، بنگریست که آن روز بامداد آفتاب باول دقیقه حمل است، موبدان عجم را گرد کرد و بفرمود که تاریخ ازین جا آغاز کنند، موبدان جمع آمدند و تاریخ نهادند. "بعدها پسران جمشید دین "اپرام-ابراهام" حضرت ابراهیم خلیل الله (ع) را پذیرفتند، و نوروز را به جشن یکتاپرستان مبدل نمودند.»

بر مبنا و اساس روایات و حکایات مؤرخین و پژوهشگران، در نوروز رخدادهای مهم تاریخ ساز به وقوع پیوسته است. این وقایع و رخدادهای را آقای دکتر صاحبنظر مرادی به نقل از حکایات و روایات این گونه بیان می کند:

«در نوروز کشتی نوح از طوفان بلا جست و برکوه جودی نشست. در همین روز حضرت موسی (کلیم الله) از بارگاه ایزد یکتا وحی گرفته است. حضرت عیسی (ع) ابن مریم در نوروز به پیامبری مبعوث گردیده. در همین روز حضرت سلیمان (ع) انگشتر خود را که راز حشمت و حکمت او بود، پس از چهل روز باز یافت. زردشت در سی سالگی دین بهی را آشکار کرد و آن روز نوروز بود.»

حالا نوروز را در عصر شاهان کهن این مرز و بوم به بررسی می گیریم.

نوروز در عصر هخامنشیان

هخامنشیان یکی از سلسله پادشاهان قدیمی خراسان زمین به شمار می روند که در تاریخ از کار کردهای ایشان به وفرت یاد شده است. هخامنشیان از زمره ی سلسله پادشان بودند که همه ساله از جشن نوروز به صورت شکوه تجلیل و بزرگداشت به عمل می آورده اند. در مورد چگونگی بزرگداشت ایشان از این جشن در فرهنگ دهخدا چنین نگاشته است:

«کوروش دوم بنیان گذار هخامنشیان، نوروز را در سال (۵۳۸) قبل از میلاد، جشن ملی اعلام کرد. وی در این روز برنامه هایی برای ترفیع سربازان، پاکسازی مکان های همگانی و خانه های شخصی و بخشش محکومان اجرا می نمود. این آیین ها در زمان دیگر پادشاهان هخامنشی نیز برگزار می شده است. در زمان داریوش یکم، مراسم نوروز در تخت جمشید برگزار می شد. البته در سنگ نوشته های به جا مانده از دوران هخامنشیان، به طور مستقیم اشاره ای به برگزاری نوروز نشده است، اما بررسی ها بر روی این سنگ نوشته ها نشان می دهد که مردم در دوران هخامنشیان با جشن های نوروز آشنا بوده اند و هخامنشیان نوروز را با شکوه و بزرگی جشن می گرفته اند. شواهد

نشان می دهد داریوش اول هخامنشی، به مناسبت نوروز در سال (۴۱۶) قبل از میلاد سکه ای از جنس طلا ضرب نمود که در یک سوی آن سربازی در حال تیر اندازی نشان داده شده است.» (فرهنگ دهخدا)

از قراین گفته های بالا معلوم می شود که سلسله شاهان هخامنشی نوروز را به عنوان یک روز میمون و همایون تجلیل می کرده اند. بزرگداشت از سربازان و ضرب زدن سکه ی طلا و حک کردن عکس سرباز در یک روی آن سکه، از نشانه های بارز بزرگ دانستن و بزرگ پنداشتن جشن نوروز بوده است.

نوروز در عصر اشکانیان و ساسانیان

اشکانیان و ساسانیان نیز از جمله سلسله پادشاهان خراسان زمین و آریانا به شمار می رود. اشکانیان و ساسانیان نوروز را به بزرگی خاص بزرگ می داشتند و از آن به عنوان یک جشن مهم آبایی و اجدادی یاد می کردند.

«در زمان اشکانیان و ساسانیان نیز نوروز گرامی داشته می شد. در این دوران، جشن های متعددی در طول یک سال برگزار می شد که مهمترین آنها نوروز و مهرگان بود. برگزاری جشن نوروز در دوران ساسانیان چند روز (دست کم شش روز) طول می کشید و به دو دوره نوروز کوچک و نوروز بزرگ تقسیم می شد. نوروز کوچک یا نوروز عامه به مدت پنج روز، از یکم تا پنجم فروردین گرامی داشته می شد و روز ششم فروردین (خردادروز)، جشن نوروز بزرگ یا نوروز خاصه برپا می شد. در هر یک از روزهای نوروز عامه، طبقه ای از طبقات مردم (دهقانان، روحانیان، سپاهیان، پیشه وران و اشراف) به دیدار شاه می آمدند و شاه به سخنان آنها گوش می داد و برای حل مشکلات آنها دستور صادر می کرد. در روز ششم، شاه حق طبقات گوناگون مردم را ادا کرده بود و در این روز، تنها نزدیکان شاه به حضور وی می آمدند.» (همان)

به ادامه ی آن آمده است: « اردشیر بابکان، بنیان گذار سلسله ساسانیان، در سال «۲۳۰» میلادی از دولت روم که از وی شکست خورده بود، خواست که نوروز را در این کشور به رسمیت بشناسند. این در خواست مورد پذیرش سنای روم قرار گرفت و نوروز در قلمرو روم به «Lupercal» معروف شد.» (همان)

در دوران ساسانیان، از سر زمینی که فتح می کردند و تحت سلطه و قیمومیت ایشان قرار می گرفت، از ایشان تقاضا می کردند که جشن نوروز را پذیرفته و از آن گرامی داشت به عمل آورند. به گونه ی مثال می توان سر زمین روم را ذکر کرد که داستان آن را چنین بیان کرده اند:

«در دوران ساسانیان، ۲۵ روز پیش از آغاز بهار، در دوازده ستون که از خشت خام برپا می‌کردند، انواع حبوبات و غلات (برنج، گندم، جو، نخود، ارزن، و لوبیا) را می‌کاشتند و تا روز شانزدهم فروردین آنها را جمع نمی‌کردند. هر کدام از این گیاهان که بارورتر شود، در آن سال محصول بهتری خواهد داد. در این دوران همچنین متداول بود که در بامداد نوروز، مردم به یکدیگر آب بپاشند. از زمان هرمز اول مرسوم شد که مردم در شب نوروز آتش روشن نمایند. همچنین از زمان هرمز دوم، رسم دادن سکه در نوروز به‌عنوان عیدی متداول شد.» (ویکی، دانشنامه ی آزاد / <https://fa.wikipedia.org/wiki/>)

از قراین و گفته های بالا چنین استنباط می شود که، در زمان و دوران سلسله شاهان اشکانیان و ساسانیان از نوروز به عنوان جشن مهرگانی بزرگداشت به عمل می آمده است. حتی در شب های نوروز آتش افروزی می کردند و جشن و شادی برپا می کرده اند. بنابراین، گفته می توانیم که این جشن از باستان زمانه ها برای ما آمده و امروزه از آن به عنوان جشن آبی و آریایی گرامی داشت می کنند.

نوروز از دیدگاه اسلام

با آنکه جشن نوروز در منافات با عقاید و مؤلفه های دین اسلام قرار ندارد، عده ی مغرضی دست به تبلیغات سوء بر علیه ی آن می زنند. عده ای آن را جشن مجوسی می گویند. عده ای جشن مهرگانی تلقی اش می کنند و عده ای هم آئین زرتشتی. عده ای حتی کسانی که آن را گرامی می دارد تکفیر می نمایند و تجلیل از آن روز را تحریم مطلق می کنند. به نظر من، انسان هر کاریکه انجام می دهد در آن یک نیت نهفته است. مثلاً، زمانی که به درگاه ایزد منان ایستاد می شود نیت می کند که خدایا! من اکنون به درگاه تو ایستاده ام و می خواهم ترا بندگی و اطاعت کنم. در اینجا نیت انسان خاص الخاص ادای بندگی خداوند است، نه بندگی کدام شی یا شخص. بنابراین، زمانی که از جشن نوروز تجلیل می کنیم، در آن از زاویه ی فرهنگ و آداب و رسوم نگاه می کنیم، نه دین. هرگاه دین با فرهنگ در تضاد قرار می داشت، بدون شک مردم از آن متنفر می بودند و هرگز قبولش نمی کردند. بدین اساس، می باید گفت که این همه مخالفت با بزرگداشت از نوروز ریشه در بیشه ای دیگر دارد و آن را بهانه کرده و می خواهند که آنچه که مربوط و منوط به فرهنگ آریائیان بوده و است را به نحوی از انجا بد جلوه بدهند و اذهان عامه را مخدوش و منحرف کنند.

الآن چشم انداز کوتاهی به روایاتی که در باب نوروز نقل شده است، می کنیم. در این چشم انداز معلوم خواهد شد که تجلیل و بزرگداشت از جشن و عید نوروز حرام است یا خیر. و یا آیا تبریک و مبارکباد در این روز در منافات با اسلام است یا خیر.

از حضرت محمد (ص) حدیثی در باب نوروز نقل شده است بدین گونه: «از آن جا که نسخه عربی مورد استفاده ما افتادگی دارد، ترجمه حدیث را از جدیدترین کتاب که بر اساس برخی نسخه ها کامل شده است، در این جا می آوریم: [آورده اند که در نوروز، جامی سیمین، پر از حلوا، برای پیغمبر(ص) هدیه آوردند. آن حضرت پرسید: «این چیست؟». گفتند: امروز، روز نوروز است. پرسید: «نوروز چیست؟» گفتند: عید بزرگ ایرانیان است. فرمود: «آری در این روز بود که خداوند، عسکره را زنده کرد». پرسیدند: عسکره چیست؟ فرمود: «عسکره، هزاران مردمی بودند که از ترس مرگ، ترک دیار کرده، سر به بیابان نهادند و خداوند به آنان فرمود: «بمیرید» پس مردند. پس آنان را زنده کرد و ابرها را امر فرمود که بر آنان ببارند. از این روست که سنت آب پاشیدن [در نوروز [، رواج یافته است». آن گاه از حلوا تناول کرد و جام را میان اصحاب قسمت کرد و فرمود: کاش هر روز برای ما نوروز بود!». (القاموس، ج ۲، ص ۲۷۹) (داراحیاء التراث العربی)

معلى بن خنيس از امام جعفر صادق (ع) در باب نوروز چنین روایت کرده است: «روز نوروز همان روزی است که خداوند در آن از بندگان پیمان گرفت که او را پرستش کنند و هیچ چیزی را شریک او ندانند و این که به پیامبران و اولیایش ایمان بیاورند و آن نخستین روزی است که خورشید در آن طلوع کرده، و بادهای باردار کننده در آن وزیده است و گلها و شکوفه های زمین آفریده شده است. و آن روزیست که کشتی نوح (ع) به کوه جودی قرار گرفت. و آن روزی است که در آن قومی که از ترس مرگ از خانه های خود بیرون آمدند و آنها هزارها نفر بودند پس خداوند آنها را بمیراند و سپس آنها را در این روز زنده کرد. و آن روزیست که جبرئیل بر پیامبر (ص) فرود آمد. و آن همان روزیست که ابراهیم (ع) بتهای قوم خود را شکست. و آن همان روزیست که پیغمبر خدا، امیرالمومنین علی(ع) را بر دوش خود سوار کرد تا بتهای قریش را از بالای خانه خدا به پائین انداخت و آنها را خرد کرد...»

عباسیان گاهی برای پذیرش هدایای مردمی، از نوروز استقبال می کرده اند. با روی کار آمدن سلسله های طاهریان، سامانیان و آل بویه، جشن نوروز با گستردگی بیشتری برگزار شد. در این دوره ها، با فرارسیدن نوروز، شاعران دربار در ستایش آن شعر می سرودند و به شاه، فرارسیدن نوروز را شادباش می گفتند. بیهقی از شکوه مراسم نوروز در دربار غزنویان نوشته است و تعدادی از زیباترین آثار شعری از شاعران درباری ای چون فرخی، منوچهری، و سعد سلمان در ستایش نوروز سروده شده اند.

در دوران سلجوقیان، به دستور جلال الدین ملک شاه سلجوقی، تعدادی از ستاره شناسان ایرانی از جمله خیام برای بهترسازی گاه شمار ایرانی گرد هم آمدند. این گروه، نوروز را در یکم بهار (ورود آفتاب به برج حمل) قرار دادند و جایگاه آن را ثابت نمودند. بر

اساس این گاهشماری که به تقویم جلالی معروف شد، برای ثابت ماندن نوروز در آغاز بهار، مقرر شد که حدوداً هر چهار سال یکبار (گاهی هر پنج سال یکبار)، تعداد روزهای سال را به جای ۳۶۵ روز، ۳۶۶ روز در نظر بگیرند. این گاهشمار از سال ۳۹۲ هجری آغاز شد.

نوروز در دوران صفویان نیز برگزار می‌شد. در سال ۱۵۹۷ (میلادی)، شاه عباس صفوی، مراسم نوروز را در عمارت نقش جهان اصفهان برگزار نمود و این شهر را پایتخت همیشگی ایران اعلام نمود.

نوروز در دوران معاصر

نوروز به عنوان یک میراث فرهنگی در دوران معاصر همواره مورد توجه مردم قرار داشته و هر ساله برگزار می‌شود. البته برگزاری جشن نوروز به صورت آشکار در برخی از کشورها توسط برخی حکومتها برای مدت زمانی ممنوع بوده است. حکومت شوروی برگزاری جشن نوروز را در برخی از کشورهای آسیای میانه مانند ترکمنستان، قرقیزستان و تاجیکستان ممنوع کرده بود و این ممنوعیت تا زمان میخائیل گورباچف ادامه داشت. با این وجود، مردم این مناطق نوروز را به‌گونه پنهانی و یا در روستاها جشن می‌گرفته‌اند. همچنین برخی از مردم این مناطق برای جلب موافقت مقامات محلی نام دیگری بر روی نوروز می‌گذاشتند؛ به‌طور مثال در تاجیکستان، مردم با اطلاق جشن لاله یا جشن ۸ مارس سعی می‌کردند که آیین‌های نوروز را بی مخالفت مقامات دولتی به جای آورند. همچنین در افغانستان، در دوران حکومت طالبان، برگزاری جشن نوروز ممنوع بود و این حکومت تنها تقویم هجری قمری را به رسمیت می‌شناخت.

رسم و رواج های نوروز

بنا بر گفته ها و روایات موصوله، پیش از نوروز و بعد از نوروز یک تعداد مردم یک سری آداب و رسوم را انجام می دهند. این آداب و رسوم از باستان زمانه ها برای ما به ارمغان مانده اند. از این آداب و رسوم در سر زمین ها به شیوه های گونه گون تجلیل به عمل می آورند. این آداب و رسوم و رواج ها را ذیلاً به بررسی و شرح می گیریم.

نماز عید:

یکی از آداب عید نوروز خواندن نماز عید است. شیخ طوسی(ره) فرموده است: «نماز ظهر و عصر روز نوروز را که خواندی چهار

رکعت نماز با دو سلام (دو رکعت دو رکعت) می خوانی رکعت اول پس از حمد ده بار سوره «قدر» رکعت دوم پس از حمد ده بار سوره «کافرون» رکعت سوم پس از حمد ده بار سوره «توحید» رکعت چهارم پس از حمد ده بار سوره «ناس» و «فلق» (معوذتین). و در پایان نماز سجده شکر بجا آور و در آن دعاکن تا خداوند گناهان ۵۰ ساله ات را ببخشد.»

پیراستگی و نظافت

یکی دیگر از آداب عید نوروز پوشیدن لباس نو و تمیز است. نظافت و رعایت بهداشت و نیز پوشیدن لباس تمیز و استفاده از عطر و بوی خوش در صورت امکان از وظایف اخلاقی و اجتماعی نوروز است. از امام صادق (ع) نقل شده است که فرمود: «و البس انظف ثيابك و تطيب باطيب طيبك»؛ «تمیزترین لباس را بپوش و با بهترین عطر خود را خوشبوی ساز»

«اسلام نیز به عید نوروز 11 آداب و سنن زیبا و غنی را تزریق کرده است، یکی از آنها پیراستگی نظافت و بهداشت است که در میان ایرانیان به خانه تکانی معروف شده است، بدون شک اسلام دین بهداشت و نظافت و پیراستگی است و «ویل دورانت» می گوید: فرانسوی ها توالت نداشتند و ساخت آن را از مسلمین یادگرفتند همچنین در جنگ های صلیبی وقتی مسلمین شکست خوردند، در بین ارتش مسیحیان نفوذ کردند و فرمانده ارتش مسیحیان اعلام کرد باید مسلمین را شناسایی کنیم و راه شناخت آنها از میان مسیحیان این است که هر که بوی عطر و تمیزی می دهد مسلمان است و هر که بوی عرق و کثیفی می دهد مسیحی است، چون اسلام به پاکی و پاکیزگی توجه زیادی دارد، لذا پیراستگی و نظافت را اسلام به عید نوروز و آداب آن ترزق کرده که بسیار زیبا است.» (رادیو قرآن، ویژه برنامه ی نوروز)

خرید لباس نو و سبز کردن گندم

سبز کردن گندم و خرید لباس از دیگر آداب و رسوم عید است. یکی دو روز مانده به آغاز سال جدید (نوروز)، افراد خانواده برای خرید لباس عیدشان به بازار و فروشگاه ها می روند و لباس های نو و پارچه های رنگین، خریداری می کنند. در واقع افراد خانواده با خرید لباس نو و تغییر ظواهر زندگی نشاط خاصی را به زندگی خود می بخشند.

در برخی از مناطق ایران، به رعایت این آداب و رسوم، بسیار تاکید شده است به عنوان مثال در شیراز، از یکی دو ماه به

نوروز مانده شیرازی ها به بازار می روند و لباس عیدشان را می خرنند پارچه هایی معمولاً خریداری می شود که دارای رنگ روشن و سرخ یا زرد باشد. آنها معتقدند که لباس را خودشان بدوزند، پارچه آن را روزهای دوشنبه یا جمعه قیچی کنند و نیز روز پنج شنبه ساعت سنگین است و لباس مدتی روی دست می ماند تا دوخته شود، روز سه شنبه اگر بریده شود نصیب دزد یا مرده شور خواهد شد و روز چهارشنبه می سوزد وسایل خانه نیز باید عوض شود و یا تمیز گردد. پختن نان شیرین از جمله کارهایی است که حتماً باید قبل از عید و برای عید انجام بگیرد. (مجموعه: فرهنگ زندگی: www.beytoote.com/art/city-country/norouz2-customs.html)

خانه تکانی

خانه تکانی یکی از آیین‌های نوروزی است که مردم بیشتر مناطقی که نوروز را جشن می‌گیرند به آن پایبندند. در این آیین، تمام خانه و وسایل آن در آستانه نوروز گردگیری، شستشو و تمیز می‌شوند. این آیین در کشورهای مختلف از جمله ایران، تاجیکستان و افغانستان برگزار می‌شود. (<https://fa.wikipedia.org/wiki/>)

آتش افروزی

برگزاری مراسم آتش افروزی در میان کردها در شهر استانبول، ترکیه رسم افروختن آتش، از زمان‌های کهن در مناطق نوروز متداول شده است. در ایران، جمهوری آذربایجان و بخش‌هایی از افغانستان، این رسم به صورت روشن کردن آتش در شب آخرین چهارشنبه سال متداول است. این مراسم چهارشنبه سوری نام دارد. پریدن از روی آتش در ایام نوروز در ترکمنستان نیز رایج است.

همچنین رسم افروختن آتش در بامداد نوروز بر پشت بام‌ها در میان برخی از زرتشتیان (از جمله در برخی از روستاهای یزد در ایران) مرسوم است. (همان)

سفره های نوروزی

سفره هفت سین از سفره‌های نوروزی است که در ایران، جمهوری آذربایجان و برخی از نقاط افغانستان رایج است.

سفره هفت سین در ایستگاه راه آهن تهران - نوروز ۱۳۹۰ سفره‌های نوروزی یکی از آیین‌های مشترک در مراسم نوروز در بین مردمی است که نوروز را جشن می‌گیرند. در بسیاری از نقاط ایران، جمهوری آذربایجان و برخی از نقاط افغانستان، سفره هفت سین پهن می‌شود. در این سفره هفت چیز قرار می‌گیرد که با حرف سین آغاز شده باشد؛ مثل سیر، سنجد، سمنو، سیب و... به هفت سینی که چیده می‌شود

معانی خاصی نسبت داده اند. مثلاً سیب را نماد زیبایی و تندرستی، سنجد را نماد عشق و محبت، و سکه را رزق و روزی گفته اند. سفره نوروز از زمانهای کهن بوده اما به این صورت بوده است که سفره ای را پهن می کردند و در بشقابهای سفالی و یا فلزی انواع آجیل‌های خشک شده مانند توت خشک - برگه خشک شده زردآلو و هلو و پختیک (پخته شده و خشک شده لبو) و عسل و سر شیر خشک شده، کلوچه، گعگ (کیک) قطاب و نان سرموکی و ... می گذاشتند تخم مرغ رنگ شده حتما در سفره وجود داشت. در این سفره بعضی چیزها فقط جنبه زیبایی داشت مانند تخم مرغ و آینه ولی سایر چیزها برای خوردن و پذیرایی میهمانان بود و هر زمان که تمام می شد بلافاصله صاحبخانه ظروف را مجدد برای میهمانان جدید پر می کرد. اما اینکه هفت چیز با نام سین باشد پدیده جدیدی است به نظر می رسد گذاشتن هفت جزء آغازشونده با حرف سین در سفره نوروزی پدیده ای است که در اواخر دوره قاجار رایج شده و پیشینه تاریخی ندارد، بلکه توسط رسانه‌ها فراگیر شده است. ضمناً مردم قبل از نوروز به حمام می رفتند و شلوغ ترین روزهای سال گرمابه‌ها چند روز سال نو بود گرمابه که معمولاً با چوب و هیزم در (گرخانه GOr khaneh) یا آتش خانه آب حمام را گرم می کرد حتماً یک ذخیره خاص چوب و هیزم را برای روزهای نوروز ذخیره می کرد. شب نوروز همه پلو یا چلو خورش می خوردند بسیاری از خانواده‌ها سالی فقط یکبار می توانستن چلو خورش بخورند و انهم شب نوروز بود. از این پلو برای فقرا، سلمانی (آرایشگر) و حمامی (مسئول آتش حمام) و برای کدخدای هر محل هم پیشکش می بردند.

پهن کردن سفره نوروزی در ایران آداب و رسوم خاصی دارد و روی سفره اجزای دیگری به‌ویژه آینه، شمع، و آب نیز حضور دارند. از دیگر اجزای سفره امروز می‌شود از ماهی و تخم مرغ رنگ‌شده یاد کرد.

در کابل و شهرهای شمالی افغانستان، سفره هفت میوه متداول است. در این سفره، هفت میوه قرار می‌گیرد، از جمله؛ کشمش سبز و سرخ، چارمغز، بادام، پسته، زردآلو و سنجد. چیدن سفره‌ای مشابه با استفاده از میوه خشک شده، در بین شیعیان پاکستان هم مرسوم است.

علاوه بر این، سفره هفت شین در میان زرتشتیان، و سفره هفت میم در برخی نقاط واقع در استان فارس در ایران متداول است. در جمهوری آذربایجان عدد هفت اهمیتی ندارد و بر روی سفره‌های نوروزی خود، آجیل قرار می‌دهند.

غذاهای نوروزی

یکی از متداولترین غذاهایی که به مناسبت نوروز پخته می‌شود، سمنو (سمنک، سومنک، سوملک، سمنی، سمنه) است. این غذا با استفاده از جوانه گندم تهیه می‌شود. در بیشتر کشورهای که

نوروز را جشن می‌گیرند، این غذا طبخ می‌شود. در برخی از کشورها، پختن این غذا با آیین‌های خاصی همراه است. زنان و دختران در مناطق مختلف ایران، افغانستان، تاجیکستان، ترکمنستان و ازبکستان سمنو را به صورت دسته‌جمعی و گاه در طول شب می‌پزند و در هنگام پختن آن سرودهای مخصوصی می‌خوانند. برای نمونه در افغانستان در یکی از مشهورترین ترانه‌ها، این بیت به تکرار خوانده می‌شود:

سمنک در جوش ما
دیگران در خواب ما
دفع چه زنیم کفچه
زنیم

پختن غذاهای دیگر نیز در نوروز مرسوم است. به طور مثال در بخش‌هایی از ایران؛ سبزی پلو با ماهی در شب عید، در افغانستان سبزی چلو با ماهی، در ترکمنستان؛ نوروزبامه، در قزاقستان؛ اویقی آش، در بخارا؛ انواع سمبوسه پخته می‌شود. به طور کلی پختن غذاهای نوروزی در هر منطقه‌ای که نوروز جشن گرفته می‌شود مرسوم است و هر منطقه‌ای غذاها و شیرینی‌های مخصوص به خود را دارد. (ویکی، دانشنامه ی آزاد)

دید و بازدید

دید و بازدید یا واخوری یکی از آداب مرسوم در روز جشن نوروز است. در این روز مردم به خانه های دوست و آشنای خود رفته و با گفتن سال نور «مبارک» از یکدیگر دیدن می کنند. این رسم را کانون فرهنگی آفتابگردان چنین تعریف می کند: «از با مداد نوروز دید و بازدیدها آغاز می شود در همه خانواده ها رسم است که به دیدار کسی که از نظر سن و شخصیت بر دیگران مزیت دارد بروند و دست او را ببوسند و تبریک بگویند و او نیز عیدی که شامل سکه یا پول است به آنها بدهد. بعضی نیز صبح عید نوروز یک بشقاب گندم برشته که شامل: کنجد، گندم، شاهدانه، نخودچی و کشمش است به اضافه یک بشقاب نان شیرین به اضافه تخم مرغ رنگی یا سکه به کوچک ترها می دهند.» (aftab.cc/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=6)

مسابقات ورزشی

برگزاری مسابقات ورزشی عمومی در معابر شهری و روستایی، یکی دیگر از آیین‌هایی است که در برخی از کشورها به مناسبت نوروز برگزار می‌شود. در ترکمنستان، مردان و زنان ترکمن، بازی‌ها و سرگرمی‌های ویژه‌ای از جمله سوارکاری، کشتی، پرش برای گرفتن دستمال از بلندی و شطرنج برگزار می‌کنند. برپایی جنگ خروس و

شاخزنی قوچ‌ها از دیگر مراسمی است که در ترکمنستان برگزار می‌شود.

در استان‌های شمالی افغانستان نیز مسابقات بزکشی به مناسبت‌های مختلف از جمله نوروز برگزار می‌شود.

طبیعت‌گردی

طبیعت‌گردی یا سبز لگد کردن یکی دیگر از مراسم مرسوم جشن نوروز است که از باستان زمانه‌ها در سرزمین‌های تجلیل‌کننده‌ی آن به ارمغان مانده است. در این زمان، مردم به مزارع، باغ‌ها، جنگل‌ها، تفریحگاه‌ها، جاهای دیگر سرسبز یکجایه با فامیل و اقارب خود می‌روند و شادی و خوشی برپا می‌کنند.

«یکی دیگر از آیین‌های نوروز که در آسیای میانه و کشور تاجیکستان مرسوم است، مراسم گل‌گردانی و بلب‌خوانی است. گل‌گردان‌ها از دره و تپه و دامنه کوه‌ها، گل‌چیده و اهل دهستان خود را از پایان یافتن زمستان و فرا رسیدن عروس سال و آغاز کشت و کار بهاری و آمدن نوروز مژده می‌دهند.» (ویکی، دانشنامه‌ی آزاد)

نوروزخوانی

نوروز خوانی یا بهار خوانی یا نوروزی، گونه‌ای از آواز خوانی است که در گذشته در ایران رواج داشته است. در حال حاضر رواج این گونه آواز خوانی بیشتر در استان‌های مازندران و گیلان است. در نوروز خوانی افرادی که به آن‌ها نوروز خوان گفته می‌شود پیش از آغاز فصل بهار به صورت دوره‌گردی به شهرها و روستاهای مختلف می‌روند و اشعاری در مدح بهار یا با ذکر مفاهیم مذهبی به صورت بداهه یا از روی حافظه می‌خوانند. این اشعار اکثراً به زبان‌های طبری و گیلکی می‌باشد. این اشعار بیشتر بصورت ترجیع بند بوده و توسط یک یا چند شخص همزمان خوانده می‌شود. (همان)

آداب عید نوروز در افغانستان

نوروز و عید نوروز در افغانستان با شکوه و جلال خاصی برگزار می‌گردد. آداب نوروزی در افغانستان، تقریباً در هر منطقه‌ای فرق دارد. مثلاً، رسم چهارشنبه سوری در برخی از ولایات برگزار می‌شود در حالیکه در بسا مناطق برگزار نمی‌شود. به همین ترتیب، جهنده بالا در برخی مناطق افغانستان برگزار می‌شود و در برخی مناطق برگزار نمی‌شود. در زمینه‌ی آداب عید نوروز در افغانستان، بخش مجموعه‌ی فرهنگ زندگی مطلبی را این گونه نگاشته است:

«نوروز در افغانستان یا به عبارتی در بلخ و مرکز آن مزار شریف، هنوز به همان شکوه پیشین برگزار می‌شود. در روزهای اول سال، همه‌ی دشتهای بلخ و دیوار و پشت بام‌های گلی آن پر از گل سرخ می‌شود. گویی بلخ سبدي از گل سرخ است! رسم است که در اولین روز عید نوروز، علم (جهنده) امام علی (ع) با مراسم خاص و با شکوهی در صبح آن روز برافراشته شود. با افراشته شدن آن، جشن نوروز نیز رسماً آغاز می‌شود و تا چهل شبانه روز ادامه می‌یابد. در این چهل شبانه‌روز حاجتمندان و بیماران برای شفا در پای این علم مقدس به چله می‌نشینند. مردم این سرزمین بر این باورند که اگر برافراشته شدن علم به آرامی و بدون لرزش و توقف از زمین بلند شود، سالی که در پیش است نیکو و میمون است. از آیین و رسم نوروز در سرزمین بلخ می‌توان به شستشوی فرش‌های خانه و زدودن گرد و غبار پیش از آمدن نوروز و انجام مسابقات مختلف از قبیل بزکشی، شتر جنگی، شتر سواری، قوچ جنگی و کشتی خاص این منطقه اشاره کرد. (مجموعه: فرهنگ زندگی)

نوروز در اشعار فارسی

شعراى زبان فارسی چه در گذشته و چه در معاصر، در وصف نهار و سال نو یا نوروز اشعار مناسبتي خوبی سروده اند. حالا، به سروده های برخی از شعرا مختصر نگاهی می اندازیم:

فرخی:

ز باغ ای باغبان ما را همی بوی بهار آید
کلید باغ ما را ده که فردامان به کار آید
کلید باغ را فردا هزاران خواستار آید
تو لختی صبر کن چندان که قمری بر چنار آید
چو اندر باغ تو بلبل به دیدار بهار آید
ترا مهمان ناخوانده به روزی صد هزار آید
کنون گر گلبنی را پنج شش گل در شمار آید
چنان دانی که هرکس را همی زو بوی یار آید
بهار امسال پندار همی خوشتر ز پار آید
وزین خوشتر شود فردا که خسرو از شکار آید
بدین شایستگی جشنی بدین بایستگی روزی

ملک را در جهان هر روز جشنی داد و نوروزی

منوچهری مسمطی در باب نوروز سروده است:

آمد نوروز هم از بامداد آمدنش فرخ و فرخنده باد
باز جهان خرم و خوب ایستاد مرد زمستان و بهاران بزاد
ز ابر سیه روی سمن بوی راد گیتی گردید چو دارالقرار

همچنان در مسمط دیگری اشارت می کند:

نوروز بزرگم بزن ای مطرب نوروز
زیرا که بود نوبت نوروز به نوروز
برزن غزلی نغز و دل انگیز و دلفروز
ور نیست ترا بشنو از مرغ نوآموز
کاین فاخته زان کوز و دگر فاخته زانکوز
بر قافیه خوب همی خواند اشعار

بوالفرج رونی نوروز را چنین وصف کرده است:

جشن فرخنده فروردین است
روز بازار گل و نسرين است
آب چون آتش عود افروزست
باد چون خاک عبیر آگین است
باغ پیراسته گلزار بهشت
گلبن آراسته حورالعین است

مسعود سعد سلمان از نوروز این گونه توصیف می کند:

رسید عید و من از روی حور دلبر دور
چگونه باشم بی روی آن بهشتی حور
رسید عید همایون شها به خدمت تو

نهاده پیش تو هدیه نشاط لهُو و سرور
برسم عید شها باده مروق نوش
به لحن بربط و چنگ و چغانه و طنبور
جمال‌الدین عبدالرزاق گفته:
اینک اینک نوبهار آورد بیرون لشکری
هریکی چون نوعروسی در دگرگون زیوری
گر تماشا می‌کنی برخیز کاندرا باغ هست
باد چون مشاطه‌ای و باغ چون لعبت‌گری
عرض لشکر می‌دهد نوروز و ابرش عارض است
وز گل و نرگس مر او را چون ستاره لشکری

حافظ در غزلی از نوروز این گونه توصیف کرده است:

ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی
از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی
چو گل‌گر خرده‌ای داری خدا را صرف عشرت کن
که قارون را غلطها داد سودای زران‌دوی
ز جام گل دگر بلبل چنان مست می‌لعلست
که زد بر چرخ فیروزه صفیر تخت فیروزی
به صحرا رو که از دامن غبار غم بیفشانی
به گلزار آی کز بلبل غزل گفتن بیاموزی

هاتف در قصیده‌ای می‌گوید:

نسیم صبح عنبر بیز شد بر توده غبرا
زمین سبز نسرين خیز شد چون گنبد خضرا
ز فیض ابر آزاری زمین مرده شد زنده
ز لطف باد نوروزی جهان پیر شد برنا
بگرد سرو گرم پرفشانی قمری نالان

به پای گل به کار جان سپاری بلبل شیدا...
همایون روز نوروز است امروز و بیفروزی
بر اورنگ خلافت کرده شاه لافتی ماوی

قآانی در قصیده ای به وصف نخستین روز بهار می گوید:

رساند باد صبا مژده بهار امروز
ز توبه توبه نمودم هزار بار امروز
هوا بساط زمرد فکند در صحرا
بیا که وقت نشاطست و روز کار امروز
سحاب بر سر اطفال بوستان بارد
به جای قطره همی در شاهوار امروز
رسد به گوش دل این مژده ام ز هاتف
غیب که گشت شیر خداوند شهریار امروز

حکیم عمر خیام می فرماید:

برچهره گل شبنم نوروز خوش است
در صحن چمن روی دل افروز خوش است
از دی که گذشت هر چه گویی خوش نیست
خوش باش و ز دی مگو که امروز خوش است

بابا طاهر در دو بیتی ای نوروز را چنین وصف کرده است:

عزیزان موسم جوش بهاره
چمن پر سبزه و صحرا لاله زاره
دمی فرصت غنیمت دان در این فصل

که دنیای دنی بی اعتباره

عطار نیشاپوری:

جهان از باد نوروژی جوان شد
زهی زیبا که این ساعت جهان شد
شمال صبحدم مشکین نفس گشت
صبای گرم رو عنبر فشان شد
تو گویی آب خضر و آب کوثر
ز هر سوی چمن جویی روان شد

مولانا جلال الدین محمد بلخی نوروژ را چنین توصیف کرده است:

آتش و آبی ببايد میوه را
واجب آید ابر و برق این شیوه را
تا نباشد برق دل و ابر دو چشم
کی نشیند آتش تهدید و خشم ؟
کی بروید سبزه ذوق وصال
کی بجوشد چشمه ها ز اب زلال؟
کی گلستان ، راز گوید با چمن
کی بنفشه عهد بندد با یاسمن
کی چناری کف گشاید در دعا
کی شکوفه سرفشانند در هوا ؟
کی شکوفه آستین پر نثار

برفشانند گردد ایام بهار ؟

کی ز درد لاله را رخ همچو خون

کی گل از کیسه برآرد زر برون

کی بیاید بلبل و گل بو کند

کی چو طالب، فاخته کوکو کند ؟

نتیجه گیری

دانشواژه ی نوروز متشکل از دو واژه است: نو +روز که جمعاً به معنای «روز نو، روز تازه، روز جدید» می باشد. در اصطلاح عبارت از روزیکه در آن تازه گی و طراوت به مشام و نظر برسد.

آغاز نوروز را ستاره شناسان و دانشمندان علم نجوم و افلاک شناسان به آغاز بهار و سال نو هجری خورشیدی نسبت داده اند.

با آنکه جشن نوروز در کشور های آسیای میانه و آسیای شرقی با شکوه و جلال بزرگداشت می شود، تنها کشورهای افغانستان و ایران سالنامه ی خود را بر اساس آغاز حمل (فروردین) آغاز می کنند که همان سال هجری خورشیدی است. در دیگر کشور های از آن به عنوان یک جشن آریایی و کهن سرزمین آریایی خود تجلیل به عمل می آورند، اما سالنامه هایشان بر اساس آغاز سال میلادی ترتیب و تنظیم می کنند.

نوروز امروز به عنوان یک عید یا جشن جهانی از سوی سازمان ملل شناخته شده است که از آن به بزرگی بزرگداشت به عمل می آورند. بنا به پیشنهاد جمهوری آذربایجان، مجمع عمومی سازمان ملل در نشست ۴ اسفند ۱۳۸۸ (۲۳ فوریه ۲۰۱۰) ۲۱ ماه مارس را به عنوان روز جهانی عید نوروز را به رسمیت شناخت و آن را در تقویم خود جای داد. بنابراین، جشن نوروز یا نوروز آریایی امروز به عنوان یک جشن جهانی شناخته شده است.

در مورد گذشته سناسی و پیشینه ی تاریخی جشن نوروز، دانش پژوهان و اسطوره نگاران گپ و گفت های متفاوتی را مطرح کرده اند. برخی گفته اند که پیشینه ی نوروز به زمان کیومرث بر میگردد. عده ای بدین باورند که پیشینه ی نوروز به دوران زردشت یا زرتشت بر می گردد. سر انجام بیشترین کسان آن را به زمان جمشید، یکی از پادشاهان سرزمین خراسان دانسته اند.

نوروز در زمان حکمفرمایی و پادشاهی هر دوره ای از جاه و جلال خاصی برخوردار بوده است. در دوران هخامنشیان، ساسانیان،

اشکانیان، غزنویان، صفویان، سلجوقیان و دیگران از آن تجلیل می کرده اند.

با آنکه عده ای از دانشمندان افراطی اسلامی نوروز را مذمت می کنند و برخی ها حتی آن را به شدت سرکوب و تحریم می کنند، در جهان اسلام از آن تجلیل به عمل می آورند. در هیچ کتاب و اثری دانشمندان جهان اسلام نوروز را مطلقاً حرام ندانسته اند، اما نمی دانم چرا در میهن ما از دل خود آن را در روزهای جمعه تحریم می کنند و کسانی که از آن تجلیل می کنند را تکفیر می کنند. چنانچه در بالا اشارت کردیم، حضرت محمد (ص) آن را بزرگ دانسته. حضرت امام جعفر صادق (ع) از آن به نیکی یاد کرده است و ده ها روایت و حکایت دیگر. حتی هویدا شد که مهمترین وقایع جهان اسلام در همین روز (نوروز) به وقوع پیوستند. مثلاً، قرار گرفتن کشتی حضرت نوح (ع) در کوه جودی در همین روز، شکستادن بت ها توسط حضرت ابراهیم خلیل الله در همین روز، فتح خیبر توسط حضرت علی مرتضی (کرم الله وجهه) در همین روز... به وقوع پیوسته اند. بدین اساس، این همه گواه بر این اند که نوروز روز متبرک و میمون است که براساس گفته ای بی اساس و بنیاد عده ای از افراطیون هرگز کاروان آن متوقف نخواهد شد.

یک سری آداب و رسوم از گذشته ها در جشن نوروز مرسوم بوده اند که امروزه نیز همچنان از آن ها پیروی میکنند. این آداب عبارت اند از: خانه تکانی، پیراستگی و نظافت، طبیعت گردی یا سبزلگد کردن، جهنده بالا، نوروز خوانی، چهارشنبه سوری، مسابقات ورزشی، سیزده بدر، آتش افروزی، نماز عید، دید و بازدید، غذاهای نوروزی، سمنک، هفت سین و...

نوروز در شعر شاعران فارسی زبان چه در گذشته و چه در حال به شکل شکوهمندی توصیف شده است. شاعرانی چون: مولوی، عطار، سعدی، خیام، باباطاهر، مسعود سعد سلمان، فرخی، منوچهری، قانعی، حافظ، و دیگران در پیوند به نوروز سروده های ناب و نغز دارند.

در فرجام، در یک کلام باید فشرده کرد که نوروز یکی از جشن ها و آئین های آریایی و آبایی سرزمین ما به شما می رود که همه ساله از آن باشکوهمندی خاص بزرگداشت به عمل می آید.